Over de Lagere Landbouwschool in Sint Jansklooster

Henk de Zeeuw, Boerderijenstichting Land van Vollenhove
(gepubliceerd in Kondschap jrg 36, no 2, juni 2020)

De aanvangsjaren

In de winter van 1942/43 organiseert dhr. M. Vos een landbouwwintercursus in een lokaal van de school van de Gereformeerd Kerk (Vrijgemaakt) in Kadoelen. Aan het eind kregen de cursisten een certificaat dat liet zien of je “met vrucht”, “met veel vrucht” of “met zeer veel vrucht” de cursus gevolgd had.

In september 1943 huurt de “Vereniging tot stichting en instandhouding van Christelijke scholen” een lokaaltje in “het Verenigingsgebouw” in Sint Jansklooster en start daar in januari 1944 de Rijks Lagere Landbouwschool met steun van Ir C. Veenstra, hoofd van de Rijks Landbouw Winterschool in Meppel, die tevens toezichthouder op het landbouwonderwijs in West Overijssel was. De school opende met 32 leerlingen (in een lokaaltje waar er eigenlijk maar 20 in konden) die werden ingedeeld in twee klassen, waarvan in de ene de jongere leerlingen (minimaal 7 jaar lager onderwijs) en in de andere de oudere leerlingen en zij die een jaar of meer op de ULO hadden gezeten. De leerlingen ontvingen in winterperiode gedurende de zestien weken twee dagen per week les van dhr. Vos die tot hoofd van de school was benoemd. In het tweede jaar verhuisde men naar een lokaal van de openbare school in Sint Jansklooster en dat was al een hele verbetering (iets meer ruimte; nu ook een kachel, een gang met twee privaten en een urinoir!). Dat tweede jaar (winter 1944- ‘45) werden er drie klassen gevormd (55 leerlingen) en in het derde jaar (1945- ‘46) vier klassen

(totaal 64 leerlingen), waarvan de eerste klas 80 dagen les kreeg, de tweede 40 dagen, de derde en vierde elk 30 dagen les per jaar. Dit schema zou verder gehandhaafd blijven in de komende jaren. De lessen werden gegeven tussen half November en half April. Gedurende de oorlogsjaren werd het volgen van de lessen bemoeilijkt door razzia's, vordering van fietsen, brandstofgebrek (de leerlingen moesten zelf brandstof meebrengen!), ondoelmatig meubilair, gebrek aan leermiddelen, difterie [1], inundatie[2], e.d.

Over naar de CBTB

In januari 1946 werd de school overgedragen aan het Chr. Landbouw Onderwijs Overijssel (CBLO) van de afdeling Overijssel van de Christelijke Boeren en Tuinders Bond (CBTB) waarmee het van een Rijksschool veranderde in een bijzondere school. In het bestuur zaten 5 mensen uit (voornamelijk Ambt-) Vollenhove, 1 uit

---

[1] Een zeer besmettelijke ziekte (in de volksmond ook wel kroep genoemd) waaraan in de oorlogsjaren velen leden. Met name veel kinderen stierven eraan. In de vijftiger jaren werd een goed vaccin gevonden dat onderdeel is geworden van de DKTP-inentingen van kinderen. Sindsdien is het probleem vrijwel verdwenen

[2] Op 22 september 1944 zetten de Duitsers o.a. een groot deel van het Waterschap Vollenhove onder water door de sluis in de zeedijk bij de Barsbekerbinnenpolder, de sluis in de Arembergergracht en de Beukersluis open te zetten. Door inzet van honderd boeren met paard en wagen en toevallig beschikbare zandzuigers werden alle openingen in de Veneweg tussen Sint Jansklooster en Wanneperveen dicht gemaakt zodat de velden ten noorden van die weg grotendeels gevrijwaard bleven van de inundatie.

Giethoorn, 1 uit Wanneperveen, 1 uit BeltSchutsloot en 1 uit Marknesse (namens de NOP). Van de 66 leerlingen dat jaar kwamen er 42 uit de gemeente Vollenhove, 6 uit Blokzijl, 2 uit Blankenham, 5 uit de NOP, 9 uit Wanneperveen en 2 uit Zwartsluis. Het jaar daarop 57 leerlingen waarvan 31 uit de gemeente Vollenhove, 7 uit Blokzijl, 5 Blankenham, 4 uit de NOP en 11 uit Wanneperveen.

In 1948 kon een tweede lokaal in de openbare lager school gehuurd worden en ook een stuk land naast de school (3 are) dat als demonstratietuin werd ingeplant (verschillende gewassen, diverse aardappelrassen) waar met name de jongste klassen les kregen in plantkunde, planteziekten en onkruiden. De oudste leerlingen ondernamen elk jaar ook een paar excursies o.a. naar een proefveld te Giethoorn, proefboerderijen in Heino en in de NOP, de zuivelfabriek bij Vollenhove, Frico in Leeuwarden, de ruilverkaveling Staphorst en veeteelt- en landbouwbedrijven in de omgeving en in Friesland. De school legde ook een collectie meststoffen en ontsmettingsmiddelen e.d. aan.

Een nieuwe school

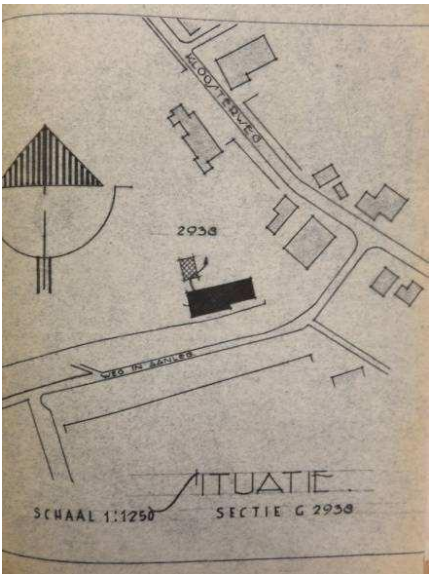

Locatie van de school (archief Steenwijkerland)

Ook in de naoorlogse situatie blijft de school kampen met gebrek aan ruimte en er is regelmatig overleg met B&W van Vollenhove over de mogelijkheden om uit te breiden. In oktober 1949 geeft B&W aan dat de financiële situatie van de gemeente het niet toelaat om een nieuwe school te bouwen -de kosten worden door de gemeente geschat op f 60.000- en stellen voor de Openbare Lagere School te verbouwen. De CBTB vindt dat maar niks (geen eigen gebouw, geen ruimte voor uitbreiding en geen woning voor de hoofdonderwijzer). De gemeente denkt dan aan verbouwing van het oude gemeentehuis in Sint Jansklooster. Ook dat vindt de CBTB maar niks (slechte staat van het gebouw, hoge verbouwkosten, geen ruimte voor een demonstratietuin) en stelt opnieuw nieuwbouw voor en draagt daarbij voorbeelden aan van landbouwscholen die recent voor f 30-38.000 gebouwd werden. En liefst zouden ze de landbouwschool geplaatst zien naast de landhuishoudschool die binnenkort aan de Groenestraat in Vollenhove gebouwd zal worden. Inspecteur Veenstra keurt in mei 1950 de lokalen van de openbare lagere school af wegens gevaar voor de gezondheid van personeel en leerlingen en zet daarmee extra druk op B&W. Die gaan nu akkoord met nieuwbouw als de CBTB de helft van de bouwkosten gaat dragen. Dat wil de CBTB niet, maar die stelt nu voor om jaarlijks

de helft van de te ontvangen schoolgelden (f 15/jaar/leerling) af te dragen aan de Gemeente om zo bij te dragen aan de financieringskosten. Men verwacht minstens 100 leerlingen en men denkt dus minimaal f 750/jaar te kunnen bijdragen aan de financieringskosten welke geraamd werden op ca f 2500 per jaar. In augustus 1950 gaat de Gemeente akkoord met dit voorstel en stelt een krediet van f 40000 beschikbaar, onder de voorwaarde dat de school in Sint Jansklooster komt, want daar vandaan worden de meeste leerlingen verwacht. De school (met centrale verwarming en elektrisch licht!!) wordt in 1951/52 gebouwd aan de Monnikenweg en op 1 mei 1952 feestelijk geopend. De bouw van de school blijkt uiteindelijk toch bijna f 60.000 te kosten. Maar de Provincie geeft een subsidie van F10.000 zodat de grote budgetoverschrijding weer wat meevalt.

De heer Vos gaf plantkunde en veeteelt, de heer Frens gaf scheikunde en natuurkunde en de heer van Heerde (de smid) gaf les in het afstellen en repareren van landbouwmachines (zoals een kunstmeststrooier of een maaibalk, zowel met paardentractie als met een trekker).

De lagere landbouwschool in Sint Jansklooster (Bron: collectie familie Spans)

Uitbreiding

In 1956 wil de Rijks-overheid dat alle lagere landbouwscholen over

een handvaardigheids-lokaal gaan beschikken.
De Gemeente laat in 1957/58 voor ruim f 57000 zo'n lokaal bij de school aanbouwen (nog eens f 3107 aan kapitaalslasten per jaar erbij!) en vraagt de aangekondigde forse rijksbijdrage in de financiering aan.
Inmiddels was echter het leerlingenaantal elk jaar verder achteruitgegaan: van 161 in 1953/'54 naar 48 in 1957/'58, waarvan nog maar 4 leerlingen voor het eerste jaar. De bijdrage van de school aan de financieringskosten liepen dus ook hard terug (tot f 350 i.p.v. het geplande minimum van f 750/jaar).
In cursusjaar '58- '59 deed men nog een poging om het tij te keren door de toelatingseisen te versoepelen (minimaal 6 i.p.v. 7 jaar lagere school) en invoering van een nieuw cursusprogramma, maar het mocht niet baten. Wat meespeelde was o.a. de opening van een lagere landbouwschool in Marknesse, maar vooral ook de stijgende belangstelling van de leerlingen voor ULO en technisch vakonderwijs en de snelle vermindering van het aantal boerenbedrijven (dus minder perspectief voor jongeren in de landbouw) eind vijftiger jaren (met name ook door de sanering tijdens de ruilverkaveling in die jaren). Op 1 mei 1960 werd de school gesloten.

De heer Harm Jan Spans, geboren en getogen op de boerderij Barsbeek 17, vertelde dat hij niet gelijk van de lagere school naar de landbouwschool mocht, want je moest zeven leerjaren gevolgd hebben. Dus ging hij eerst een jaar naar de ULO. Hij kon best wel leren maar de ULO was niks voor hem, het moest over de boerderij gaan. Toen hij eenmaal op de landbouwschool zat, had hij het prima naar zijn zin. Met zo'n zestien jongens in de klas was het erg gezellig, een leuke club. In de pauzes liepen we vaak naar de VIVO om wat lekkers te halen (daar woonde/werkte toen het meisje dat later zijn vrouw zou worden, maar dat had hij toen nog niet door). Meester Vos was best wel streng. Als je het in zijn ogen te bont maakte, kreeg je een donderpreek en moest je strafregels schrijven. Later, toen dhr. Vos ernstig ziek werd, kregen we de heer Kikkert (die was hoofd van de landbouwschool in Kampen) en die was nog veel strenger. Inmiddels had dhr. Vogelenzang de heer Van Heerde opgevolgd. En dhr. Fernhout zou houtbewerking en timmeren gaan geven, beiden in het nieuwe praktijklokaal. De school was normaal in vier jaar, maar wij deden de laatste twee klassen in één jaar, omdat het aantal leerlingen zo terugliep. Dat had ook z'n leuke kanten want de vrijkomende lokalen werden nu gebruikt door de landbouwhuishoudschool in Vollenhove die ruimte tekort kwamen.

Een nog jonge Harm Jan Spans met zoon (Collectie Spans)

Dus liepen er nu opeens meisjes door de school! Dat leidde natuurlijk tot allerlei gedoe, zo knoopten ze een keer alle jassen van de meiden aan elkaar.

Wat boer Spans het meest is bij gebleven van de lessen is de nadruk die gelegd werd op de bodemvruchtbaarheid. Harm Jan hield zelfs als afronding van het laatste jaar een voordracht over het belang van een goed gebruik van mest en gier.
Meester Vos legde ook veel nadruk op de noodzaak van verandering ("stilstand is achteruitgang"): toepassing van nieuwe manieren van werken, gebruik van nieuwe machines, e.d. Hij was ook een pleitbezorger voor de ruilverkaveling die in de volgende jaren gerealiseerd zou worden. Die lessen heeft de jonge Harm Jan Spans blijkbaar goed in z'n oren geknoopt, want hij was later één van de eerste boeren in deze streek met een trekker, met een melkmachine, met een ligboxenstal, en met een koe die meer dan 100.000 liter produceerde (Hilda 107).

De afwikkeling

De verwachte rijksbijdrage valt uiteindelijk erg tegen en bedraagt uiteindelijk slechts f 12.428 omdat het Rijk inmiddels vernomen heeft dat de school gesloten is en men dus alleen over de jaren 1956-1960 de financieringskosten wil dragen. Tot overmaat van ramp eist nu ook de Provincie een groot deel van de geleverde f 10.000 subsidie op de bouw van het praktijklokaal terug: f 6.800 moest teruggestort worden. Forse tegenvallers voor de Gemeente dus! Voor de leegstaande landbouwschool werden diverse bestemmingen overwogen, zoals gymnastieklokaal, tijdelijke kleuterschool, dorpscentrum, maar in 1961 beslist de gemeente dat de "NV Fabriek van Electrische apparaten Hazemeijer" te Hengelo

de school mag gaan gebruiken, want dat zou nieuwe werkgelegenheid scheppen in het dorp. Het gemeenteraadslid Visscher was echter op principiële gronden tegen dit besluit omdat in deze fabriek naast mannen en jongens ook vrouwen en meisjes werkzaam zouden zijn, dat kon echt niet. De fabriek heeft een tijdlang over de honderd werknemers gehad, maar in 1982 werd een groot deel daarvan ontslagen en de vestiging in Sint Jansklooster sloot geheel in 1984.